

**TC.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI**

GAP ULUSLARARASI TARIMSAL ARAŞTIRMA VE EĞİTİM MERKEZİ

Tarımsal Ekonomi ve Politika Araştırmaları Bölüm Başkanlığı

GAPUTAEM GÜNCEL

Diyarbakır Tarımsal Ticaret / Nüsha 4

ARALIK 2013 - YIL:1 SAYI:1 / ISSN :2148-1962.

DİYARBAKIR VE TARIMSAL İHRACAT

Diyarbakır ihracatı son 10 yıllık dönemde 12 milyon \$'dan 143 milyon \$'a yükselip 12 kat oranında artış göstermiştir. Bu artış da “Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda öngörülen hedefler ile uluslararası anlaşmalara uygun olarak, tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirmek, üretimi ve istihdamı artırmak, yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, uluslararası rekabet gücünü artıracak teknoloji ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli

yatırımları özendirmek, doğrudan yabancı yatırımları artırmak, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek, çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini destekleme amacıyla” 2009 yılında çıkarılan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar’ın rolü büyüktür.

Daha sonra 2012 yılında uygulanan Yeni Teşvik Sistemi ile Diyarbakır en avantajlı olan 6.Bölge’de yer almıştır. Bu sistemin Diyarbakır’a getirdiği avantajları şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Yatırıma katkı uygulaması ile yatırımcılar yatırıma katkı tutarının % 80’ine kadar olan kısmını diğer faaliyetlerden elde ettikleri ticari kazançlarına uygulama imkanı getirilmiştir.
- 2- Asgari sabit yatırım tutarının üstündeki tüm Teşvik Belgesi kapsamındaki yatırım malları, İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi’nden, makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri katma değer vergisinden muaftır.

3- Yapılacak sabit yatırım tutarı üzerindeki yatırımlarla sağlanan yeni istihdamlar için asgari ücret üzerinden hesaplanacak Gelir Vergisi Stopajı ve Sigorta Primi İşçi Hissesi 10 süreyle terkin edilebilecektir.

4- Asgari sabit yatırım tutarı üzerindeki yatırımlarda ise kullanılacak olan yatırım kredilerinde TL bazında 7 puan, döviz kredilerinde 2 puan faiz indirimi uygulanacaktır.

Tablo 1. Yıllar İtibarıyla Diyarbakır İhracat ve İthalat Verileri (Dolar)

Yıllar	İHRACAT			İTHALAT		
	Toplam	Tarımsal	% Oran	Toplam	Tarımsal	% Oran
2003	11.959.830	1.680.768	14,05	12.547.099	3.538.301	28,20
2004	34.725.438	3.932.505	11,32	10.880.000	1.590.753	14,62
2005	57.349.306	12.563.589	21,91	16.347.324	745.413	4,56
2006	66.876.862	12.730.532	19,04	18.311.645	3.071.800	16,78
2007	83.699.451	17.860.191	21,34	36.034.523	10.077.791	27,97
2008	92.091.091	21.236.704	23,06	32.689.062	7.163.341	21,91
2009	115.387.582	27.811.604	24,10	23.810.039	1.996.881	8,39
2010	165.055.006	39.830.284	24,13	39.609.721	3.196.608	8,07
2011	169.672.075	56.068.210	33,05	62.815.588	11.435.871	18,21
2012 ¹	198.959.121	65.328.953	32,84	69.057.038	4.161.971	6,03
2013 ²	142.845.488	41.608.889	29,13	40.900.648	4.838.271	11,83

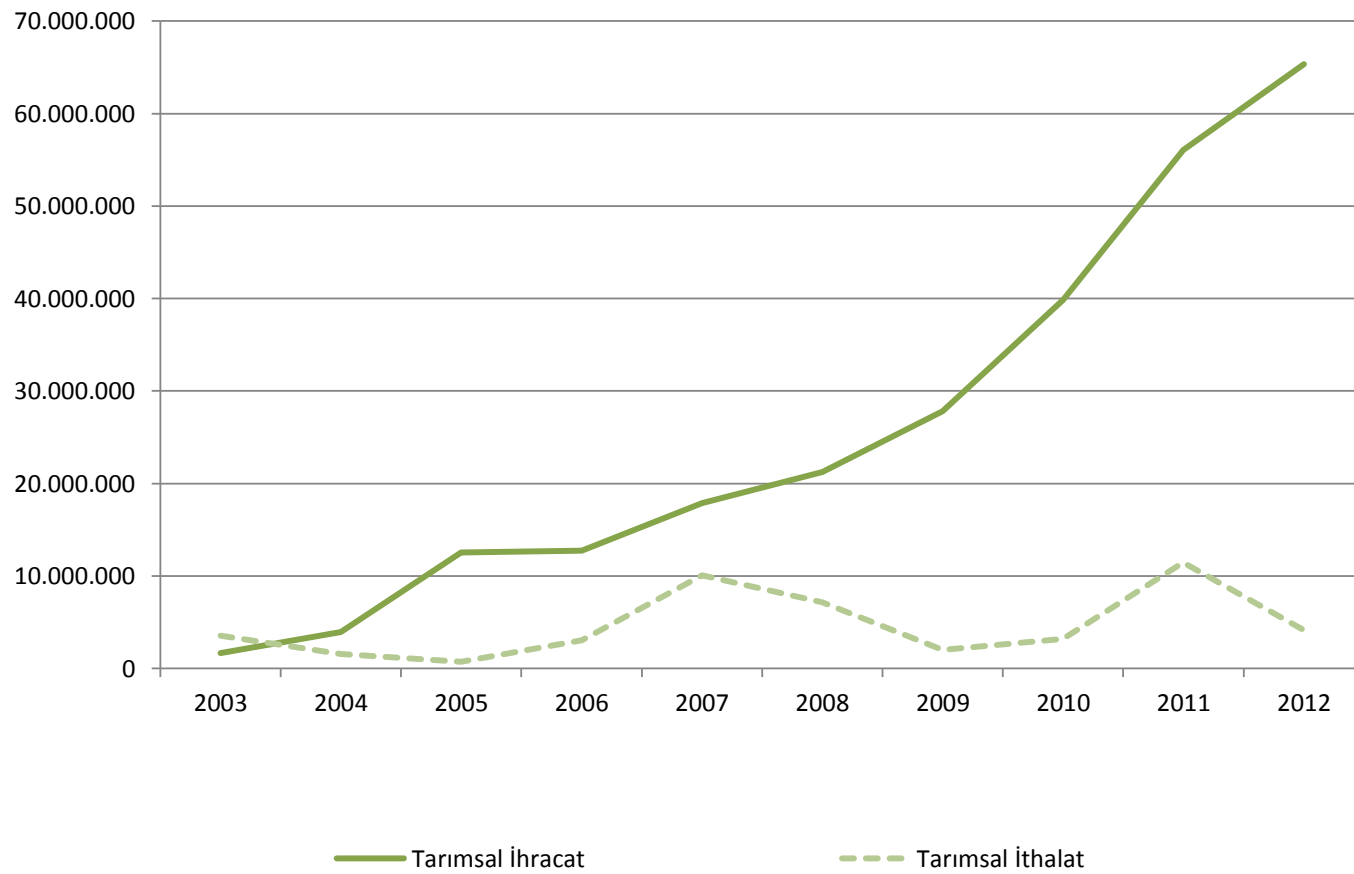
Kaynak:TÜİK, Dış Ticaret Veri Tabanı, 2013.

¹2012 ve 2013 yılı verileri geçicidir.

²2013 verileri 10 aylıktır.

Bununla birlikte 2009 yılında 115,4 milyon \$ olan toplam ihracatın % 24,10'unu tarımsal ihracat karşılamıştır. Diyarbakır'ın ihracat rakamlarına bakıldığında düzenli bir artış gözlemlenmektedir. Bu trendin devam etmesi durumunda yıl sonu toplam ihracat miktarının 200 milyon \$'ın üzerine çıkması beklenmektedir. Tarımsal ihracat miktarının ise aynı trendle 70 milyon \$'ın üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Grafik 1. Diyarbakır Tarımsal İhracatı (Dolar)

Kaynak:Tablo 1.

İthalat rakamlarında ise 2007-2009 yılları arasında görülen düşme eğilimi 2010 yılında yeniden artışa geçmiştir. 2013 yılı sonunda da bu artış eğiliminin devam etmesiyle ithalat miktarının 70 milyon \$'ın üzerinde olacağı tahmin edilmektedir. Diyarbakır'ın tarımsal ithalatının % 90'ına yakını tahıl, nişasta ve nişastalı ürünler oluşturmaktadır. 2009 ve 2010 yıllarında tarımsal ürünlerin ithalatında yaşanan yasal düzenlemelerin yarattığı belirsizliklerle, tarımsal ithalat düşük seviyelerde seyretmiştir. Ancak bu belirsizliklerin ortadan kalkmaya başlamasıyla 2011 yılında toplam ithalatın % 18,21'ini tarımsal ithalat oluşturmuştur.

Tablo 2. Diyarbakır İhracatında Önemli Ülkeler (Dolar)*

Sıra No	Ülke	İhracat Değeri (fob)	% Oran	Sıra No	Ülke	İhracat Değeri (fob)	% Oran
1	Irak	117.221.963	58,9	11	ABD	799.910	0,4
2	Çin	58.692.678	29,5	12	KKTC	482.713	0,2
3	Suudi Arab.	6.549.020	3,3	13	İtalya	468.954	0,2
4	Libya	4.324.030	2,2	14	İsrail	463.757	0,2
5	Hindistan	2.770.475	1,4	15	Azerbaycan	461.230	0,2
6	Tayvan	1.965.561	1,0	16	Suriye	435.655	0,2
7	Nijerya	1.912.614	1,0	17	Brezilya	360.249	0,2
8	Arap Emir.	1.267.726	0,6	18	Vietnam	295.460	0,1
9	Rusya Fed.	935.517	0,5	19	Singapur	293.863	0,1
10	Kazakistan	909.425	0,5	20	Gürcistan	260.632	0,1

Kaynak:GAİB, 2013.

*Veriler 2012 yılına göre sıralanmıştır.

Son yıllarda gelişen ticari ilişkilerin doğrudan etkisinin bir sonucu olarak Irak 2008 yılından itibaren Diyarbakır'ın ihracatında lider ülke konumundadır. 2012 yılı itibarıyla 199 milyon \$'lık ihracatın yarısından fazlası Irak ile yapılan ihracat ile karşılanmıştır. Irak çimentodan sonra en çok hububat ithal etmektedir. Diyarbakır'da tarıma dayalı sanayinin gelişmesiyle birlikte Irak'a olan ihracat da hız kazanmaya başlamıştır. Öne çıkan bir diğer ülke ise Çin'dir. Ancak Çin ile yapılan ihracatın tamamına yakını ham blok mermer ihracatıdır.

Tablo 3. Diyarbakır İthalatında Önemli Ülkeler (Dolar)*

Sıra No	Ülke	İthalat Değeri	% Oran	Sıra No	Ülke	İthalat Değeri	% Oran
1	Çin	9.376.778	13,6	11	Güney Kore	2.456.547	3,6
2	İspanya	6.589.745	9,5	12	Suudi Arab.	2.181.642	3,2
3	Almanya	6.482.160	9,4	13	Kazakistan	1.460.067	2,1
4	Yunanistan	6.407.502	9,3	14	Polonya	1.288.631	1,9
5	Romanya	5.842.426	8,5	15	Tayvan	1.269.473	1,8
6	İtalya	5.450.696	7,9	16	Japonya	1.128.589	1,6
7	Hindistan	3.823.789	5,5	17	ABD	702.237	1,0
8	Belçika	3.689.107	5,3	18	Finlandiya	675.000	1,0
9	İngiltere	3.674.373	5,3	19	Endonezya	563.713	0,8
10	Rusya Fed.	2.677.801	3,9	20	Bulgaristan	374.139	0,5

Kaynak:TÜİK, Dış Ticaret Veri Tabanı, 2013.

*Veriler 2012 yılına göre sıralanmıştır.

Diyarbakır toplam ithalatının yarısına yakını rafine edilmiş petrol ürünleri oluşturmaktadır. Toplam ithalatının ikinci sırasını ise % 5,1'lik pay ile tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler almaktadır. Ülke bazında yapılan ithalatta ise % 13,6 'lık oranla Çin ilk sırada gelmektedir.

Tablo 4. Diyarbakır'dan İhracatı Yapılan Tarımsal Ürünler*

Sıra No	ISIC Adı	İhracat (Dolar)
1	Öğütülmüş tahıl ürünleri	48.207.096
2	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar	10.955.838
3	Süt ürünleri	4.346.780
4	Balıkçılık	573.404
5	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	490.335
6	Kakao, çikolata ve şekerleme	487.435
7	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	121.815
8	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	86.500
9	Başka yerde sınıflandırılmamış gıda maddeleri	42.250
10	Balık ürünleri	17.500
TOPLAM TARIMSAL İHRACAT		65.328.953

Kaynak:TÜİK, Dış Ticaret Veri Tabanı, 2013.

*Veriler 2012 yılına göre sıralanmıştır.

Diyarbakır'ın tarımsal ihracatının ana sektörlere dağılımına bakıldığında bitkisel ürünler ihracatı, tarım sektörünün ana kalemini oluşturmaktadır. 2012 yılı tarımsal ihracat verilerine bakıldığında % 73,8'ini öğütülmüş tahıl ürünlerinin, % 16,8'ini bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların oluşturduğu görülür.

Tablo 5. Diyarbakır'dan İthalatı Yapılan Tarımsal Ürünler*

Sıra No	ISIC Adı	İthalat (Dolar)
1	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	3.507.827
2	Sığır, koyun, keçi, at, eşek, bardo, katır v.b.	324.440
3	Nişasta ve nişastalı ürünler	175.066
4	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	80.240
5	Başka yerde sınıflandırılmamış gıda maddeleri	47.743
6	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar	26.655
TOPLAM TARIMSAL İTHALAT		4.838.271

Kaynak:TÜİK, Dış Ticaret Veri Tabanı, 2013.

*Veriler 2012 yılına göre sıralanmıştır.

Diyarbakır'ın tarımsal ithalatının ana sektörlere dağılımına bakıldığında da bitkisel ürünler ihracatının, tarım sektörünün ana kalemini oluşturduğu görülür. 2012 yılı tarımsal ithalat verilerine bakıldığında % 72,5'ini tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünlerin, % 6,7'sini hayvan ve hayvansal ürünler ithalatının oluşturduğu görülür.

Tablo 6. Diyarbakır ve Teşviklerden Yararlanma Durumu*

Yıllar	TOPLAM BELGE ADEDİ		TOPLAM SABİT YATIRIM TUTARI (MİLYON TL)		TOPLAM İSTİHDAM SAYISI	
	Yabancı Sermaye	Yerli Sermaye	Yabancı Sermaye	Yerli Sermaye	Yabancı Sermaye	Yerli Sermaye
2003	-	9	-	29	-	461
2004	1	19	1	16	10	628
2005	-	30	-	60	-	729
2006	-	26	-	78	-	655
2007	-	41	-	232	-	1.377
2008	1	16	1	30	20	374
2009	-	31	-	126	-	861
2010	2	88	41	257	375	1.769
2011	-	71	-	290	-	1.672
2012	2	66	3	347	180	2.440
2013	1	75	5	649	0	2.355

Kaynak: Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, 2013.

*Aktif ve Tamamlama Vizesi Yapılmış kayıtları içermektedir. Rakamlar 04.10.2013 tarihinde yedeklenen veri setinden üretilmiştir.

2009 yılında uygulanmaya başlayan 4 Bölgeli Teşvik Sisteminde, Diyarbakır en avantajlı bölge olan 4. Bölge'de yer almıştır. 2012 yılında uygulanmaya başlayan 6 Bölgeli Yeni Teşvik Sistemi'nde ise 6. Bölge'de yer almıştır. Yıllar itibarıyla Diyarbakır'da uygulanan teşviklere ilişkin rakamlar yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre Diyarbakır'da uygulanan teşvik programları sayesinde gerçekleştirilen istihdam sayısı belge başına 2009 yılında uygulana programla 861 iken, 2012 yılındaki program ile 2620 kişiye çıkmıştır.

Tablo 7. Diyarbakır'daki tarımsal ürün ihracatçı firma sayıları *

YILLAR	DİYARBAKIR FİRMA SAYILARI	TÜRKİYE FİRMA SAYILARI	% ORAN
2005	82	42.156	0,19
2006	83	44.166	0,19
2007	67	48.269	0,14
2008	84	48.144	0,17
2009	106	48.591	0,22
2010	128	50.379	0,25
2011	135	53.282	0,25
2012	162	56.440	0,29

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2013.

* İl merkezinde kayıtlı firmaların ihracat rakamları.

Diyarbakır'da 2005 yılında 82 olan ihracatçı firma sayısı, bölgede 2007 yılında yaşanan kriz haricinde sürekli bir artış içerisindedir. 2012 yılında 2005 yılına göre % 98 artışla 162 firmaya yükselmiştir.

Tablo 7. Diyarbakır'daki tarımsal ürün ithalatçı firma sayıları

YILLAR	DİYARBAKIR FİRMA SAYILARI	TÜRKİYE FİRMA SAYILARI	% ORAN
2005	71	51.302	0,14
2006	72	53.768	0,13
2007	91	58.936	0,15
2008	89	57.796	0,15
2009	80	55.101	0,15
2010	113	59.262	0,19
2011	149	65.678	0,23
2012	137	65.076	0,21

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2013.

* İl merkezinde kayıtlı firmaların ithalat rakamları.

Diyarbakır'da yaşanan ticari gelişme ithalatçı firmaların artışıyla da kendini göstermiş, 2005 yılında 71 olan ithalatçı firma sayısı, 2012 yılına gelindiğinde % 93 artışla 137 firmaya yükselmiştir.

GAPUTAEM GÜNCEL NOTLAR

Kurumumuz tarafından Doğal Sarı Renkli Makarna İçin Buğday Çeşidi Geliştirildi

Dünyanın önde gelen makarna, bulgur üreticisi ve ihracatçıları arasında yer alan Türkiye’de, GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi, dünyanın en kaliteli makarnalık buğdaylarının yetiştirildiği ve tarihte Verimli Hilal olarak bilinen bölgede, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 1962 yılında kurulmuş olup, şimdiye kadar 13 adet makarnalık buğday çeşidi ıslah ederek tescil ettirmiş ve çiftçimizin ve sanayicimizin kullanımına sunulmuştur.

Bu çeşitlerden en dikkat çeken makarnalık buğday çeşitleri ise; 12 yılda ıslah edilen Güney Yıldızı ve Zühre çeşitleri olup her iki çeşitte yüksek kalite değerleri ve içerdikleri renk pigmentleri sayesinde parlak sarı rengi ve camsı özellikleri ile makarna sanayinde ve bulgur sanayinde ülkemizin “Dünya Markası” olmasını sağlayacak çeşitlerdir.

KAYNAKLAR

Ekonomi Bakanlığı, 2013. Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı veritabanı, Dış Ticaret Verileri, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=79192159-19DB-2C7D-3D5AE56731D11E50>

GAİB, 2013. Güneydoğu İhracatçılar Birliği verileri.

TÜİK, 2013. Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret İstatistikleri veritabanı, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046

Hazırlayanlar

Fatoş ÇETİN

Adres :Silvan Yolu 9. Km PK.72 21110 DİYARBAKIR

Telefon (Santral):+90 412 326 13 23-40 (2 Hat)

Web Sayfamız :www.gaputaem.gov.tr

Erdal KARADENİZ

Telefon (Müdür):+90 412 326 13 18

Fax:+90 412 326 13 24